

Suomen Akatemian tutkimusrahoitusprosessi

Suomen Akatemian näkemyksiin ja lausuntoon vaikuttavat Akatemian oma historia ja kokemus nykymuotoisena valtionapuviranomaisena vuodesta 1970. Suomen Akatemiassa tehtiin päätös valtionapuhakemusten vastaanottamisesta vain digitaalisessa muodossa vuonna 2005 ja kaikki hakemukset on toimitettu Akatemiaan digitaalisina vuodesta 2006 alkaen. Päätösten toimeenpano on hoidettu sähköisesti vuodesta 1992 alkaen.

Suomen Akatemiassa on tähän mennessä ollut 4 valtionapujen sähköistä käsittelyjärjestelmää ja sähköinen asiointi hakemuksille ja raporteille 2000 alkaen. Tällä hetkellä käytössä on toinen koko prosessin toteuttava sähköinen asiointijärjestelmä (SARA). Järjestelmiä käyttäen on tähän mennessä tehty päätöksiä n. 7 miljardin euron avustuksista. Tutkimusrahoituksen hakemuksia vastaanotetaan vuosittain 4000-5000. Suomen Akatemian tutkimusrahoitusprosessista on digitalisoitu n. 99,5 % ja viimeinenkin osuus eli palkkioiden maksatus hakemusten arvioinnissa käytettäville ulkopuolisille asiantuntijoille on nyt muuttumassa digitaalseksi keväällä 2021. Ulkopuolisia lausunnon antajia on vuosittain 800-1000 ja he ovat pääasiassa ulkomaisia, 55 eri maasta. Suomen Akatemian rahoittamat hankkeet kestävät 4-6 vuotta. Maksatus tapahtuu tyypillisesti 3 kertaa vuodessa jälkikäteen.

Suomen Akatemian tutkimusrahoitusjärjestelmä kattaa rahoituksen koko elinkaaren: hakemuksen jättämisestä arvioinnin, päätöksen ja toimeenpanon kautta raportointiin. Suomen Akatemian SARA-järjestelmässä hakemuksia voivat tehdä yksittäiset henkilöt eli tutkijat, organisaatiot, konsortiot ja infrastruktuurit. Hakijoina on sekä kotimaisia että ulkomaisia toimijoita. Hakemukseen sisältyvät kaikki tarvittavat tiedot sähköisessä muodossa. Hakulomakkeet toteutetaan hakukohteittain räätälöityinä (mm. erilaisia kustannusmalleja on käytössä 6 kappaletta). Suomen Akatemian tutkimusrahoituksen prosessissa erityistarpeita sisältyy tutkimussuunnitelmien sekä CV- ja julkaisutietojen antamiseen rakenteisessa muodossa ja tässä tarvittaviin editoreihin. Hakemuksiin liittyy myös organisaatioiden (korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten) sitoutuminen hakijoiden hankkeisiin. Hakemusten tarkastusta on automatisoitu ja tarvittaessa tehdään täydennyspyynnöt järjestelmän kautta. Hakemustiedot kytketään kuhunkin hakuun liittyvään arviointilomakkeeseen.

Hakemuksista tehdään ohjelmallisesti alustava sisällöllinen analyysi, jonka pohjalta etsitään oikeanlaista sisällöllistä osaamista edustavia ulkopuolisia asiantuntijoita. Ulkopuoliset asiantuntijat rekrytoidaan SARA-järjestelmässä ja järjestelmän kautta he myös käsittelevät arvioitavat hakemukset ja antavat niistä esilausuntonsa ja numeerisen arvosanan. Hakemukset kytketään sisällöllisesti mahdollisimman sopiviin paneeleihin, joissa niitä koskevat lausunnot käsitellään. Paneeleissa muodostetaan yhteinen näkemys hakemusten lopullisista lausunnoista, pisteytyksistä ja keskinäisestä järjestyksestä pohjaksi päätösesitykselle.

Päätösesitykset käsitellään toimielimissä, jotka tekevät rahoituspäätökset. Suomen Akatemiassa on kolme tieteellistä toimikuntaa, tutkimusinfrastruktuurikomitea sekä Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto, ja tarpeen mukaan vaihteleva määrä edellisistä koostuvia jaostoja. Päätöksistä ilmoitetaan hakemuksen tekijöille sähköisesti. Käynnistyvien hankkeiden raportointi, seuranta, maksatukset ja loppuraportointi tapahtuvat myös digitalisoituna.

Suomen Akatemiassa on tiedot rahoitetuista hankkeista ja päätöksistä sähköisessä muodossa vuodesta 2001 alkaen ja vertailukelpoisessa muodossa vuodesta 2011 alkaen. Suomen Akatemiassa on käytössä raportointi- ja analysointijärjestelmä, jonka avulla tietoineistosta voidaan tuottaa haluttuja raportteja. Toiminnan tueksi on tehty myös vakiomuotoisia parametroituja raportteja, jotka helpottavat tiedontarpeiden täyttämistä. Raportoinnissa käytetään Suomen Akatemian tietovarastoa, johon kootaan raportoinnissa tarvittava tieto sekä SARA-järjestelmästä että talousjärjestelmistä.

Suomen Akatemia käyttää digitaaliseen järjestelmänsä edelleen kehittämiseen vuosittain satoja tuhansia euroja, mikä kuvastaa sitä, että tutkimusrahoituksen prosessi on dynaaminen, koska rahoitusinstrumentteja kehitetään jatkuvasti ja valtion talousarviosta / lisätalousarvioista tuleviin uusiin tarpeisiin on reagoitava järjestelmän palvelukyvyssä viivyttämättä. Samoin tiedeyhteisöstä kumpuavat tarpeet edellyttävät jatkuvaa kehittämistä. Siten kyseessä ei ole samanlaisena pysyvä prosessi vaan joukko eri rahoitusmuodoista koostuvia prosesseja, jotka muuttuvat usein hyvinkin nopeasti.